

3. Zakatnov D. O. (2022). *Dysertatsiini doslidzhennia z problem vykorystannia IKT v osviti: bibliometrychni analiz*. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/726917/1/Zakatnov%20Дмитро%20Олександрович.pdf> [Accessed 19.07.2022].
4. Zakatnov D. O. (2022). *Dysertatsiini doslidzhennia z problem pidhotovky uchnivskoi molodi do vyboru profesiinoi kariery: bibliometrychni analiz. Profesiina pedahohika*, 1 (24), pp. 153—163. Available at: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/752/957> [Accessed 19.07.2022].
5. Kobieliiev O. (2011). *Biobibliometriia yak metod informatsiino-analitychnoi diialnosti bibliotek. Visnyk Knyzhkovo-palaty*, 3, pp. 28—31.
6. Kovalenko S. & Ponomarenko L. (2020). *Vid dystantsiinoi osvity do "osvity u smartfoni": tsyfrova osvita ta rol osvitianskykh bibliotek v yii rozvytku. Visnyk Knyzhkovo-palaty*, 8, pp. 30—37.
7. Kovalenko S. (2021). *Retrospektyvnyi analiz dysertatsii za temoiu "inkliuzyvna osvita". Naukovo-pedahohichni studii*, 5, pp. 173—184.
8. Kropocheva N. M. (2021). *Khronolohichno-tematychni analiz dynamiky zakhystu dysertatsii z problemy obdarovanosti ditei v haluzi doshkilnoi, serednoi ta vyshchoi osvity. In "Obdarovani dity — skarb natsii!" Proceedings of the Conference, Kyiv, August 18—22. Kyiv: IOD NAPN Ukrainy. Available at: https://lib.iitta.gov.ua/726599/1/Statyia_Konf1_18-22.08.21.pdf* [Accessed 19.07.2022].
9. Lytvynova L. A. (2022). *Rozvytok knyhoznavstva, bibliotekoznavstva, bibliohrafoznavstva: bibliometrychni analiz avtoreferativ (1994—2012)*. Available at: http://history.org.ua/LiberUA/LytvynovaRozvKn_2013/LytvynovaRozvKn_2013.pdf [Accessed 19.07.2022]
10. Medvedieva A. S. (2020) *Bibliometrychni doslidzhennia v bibliotekakh yak instrumentarii monitorynhu naukovi diialnosti. Candidate's thesis. Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho Nats. akad. nauk Ukrainy*. Kyiv. Available at: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/dissers/dis_29.pdf [Accessed 19.07.2022]
11. Kostenko L. Y., Zhabin O. I., Kopanieva Ye. O. & Symonenko T. V. (2014) *Naukova periodyka Ukrainy ta bibliometrychni doslidzhennia*. Kyiv.
12. *Pedahohichni slovnyk*. (2001). Kyiv: Pedahohichna dumka.
13. *Pro zatverdzhennia pereliku pasportiv u haluzi pedahohichnykh nauk : postanova vid 14.09.2006 № 6-06/8*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v06-0330-06#Text>. [Accessed 19.07.2022]
14. Symonenko T. V. (2018). *Bibliometrychni monitorynh pedahohichnoi nauky Ukrainy. Naukovo-pedahohichni studii*, 2, pp. 107—112.
15. Khrykov Ye. M. (2018). *Haluzeva spetsializatsiia pedahohichnoi nauky. Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1, pp. 38—46. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_1_7 [Accessed 19.07.2022].
16. Khrykov Ye. M. (2018). *Stan ta napriamy rozvytku pedahohichnoi nauky v Ukraini. Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2, pp. 99—112. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_15 [Accessed 19.07.2022].

Надійшла до редакції 31 серпня 2022 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 272-732.2-722.52-662(456.31)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.10(315).25-32

Микола Сенченко,

директор Книжкової палати України, професор,

e-mail: director@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Цивілізаційний проєкт "Папська імперія Риму": папи та кардинали Ватикану*

У статті подано стислу характеристику діяльності пап і кардиналів Ватикану, які наприкінці XX — на початку XXI ст. очолювали Святий Престол і проводили політику, спрямовану на реалізацію цивілізаційного проєкту "Папська імперія Риму", про який йшлося в попередніх дослідженнях автора. Особливу увагу приділено німецькому кардиналові Йозефу Алоїзу Ратцінгеру — Папі, який узяв ім'я Бенедикта XVI.

Ключові слова: Ватикан; конклав; вибори; понтифікат; Банк Ватикану; католики; уніати; Сікстинська капела; орден єзуїтів; цивілізаційні проєкти; світове панування; політика; замах на Папу

Мета дослідження: надати уявлення про роль Католицької церкви та особисто 265-го Папи Римського Бенедикта XVI у захисті її інтересів та устремління до світового панування. Колишній голова Католицької Церкви та суверен Держави

Ватикан Бенедикт XVI був одним із найближчих співпрацівників Іоанна Павла II. До обрання Папою очолював Колегію кардиналів і Конгрегацію доктрини віри. Постать Бенедикта XVI цікава ще й тим, що він добровільно пішов у відставку.

* Продовження. Початок див.: Вісник Книжкової палати. 2022. № 4. С. 3—12; № 5. С. 3—9; № 6. С. 12—19. № 7. С. 31—39; № 8. С. 20—24.

Смерть понтифіка

Уранці 1 квітня 2005 р. главу розвідки та контррозвідки Ватикану викликав кардинал-камергер Едуардо Мартінес Сомало. Увійшовши в його кабінет в Апостольському палаці, очільник спецслужб побачив, наскільки суворими були обличчя присутніх: префекта Конгрегації доктрини віри кардинала Йозефа Ратцінгера, архієпископів Леонардо Сандрі й Джованні Лайоло, глав департаментів внутрішніх та іноземних справ Ватикану, держсекретаря, кардинала Анджело Содано та вікарія Рима Камілло Руїні. Стан понтифіка був у край важким. В останню хвилину до присутніх приєднався префект Конгрегації у справах єпископів, кардинал Джованні Баттіста Ре.

Архієпископ — керівник спецслужб зрозумів, що його викликали, аби підготувати текст для публічного оголошення, як тільки його Святості не стане. Головним завданням агентів папської служби контррозвідки *Sodalitium Pianum* ("Товариство Пія") була охорона тіла понтифіка після того, як доктор Ренато Буццонелі зафіксує смерть. Співробітники Священного Альянсу та *Sodalitium Pianum* автоматично переходили в підпорядкування кардинал-камергера. Операція *Catenaccio* ("Замикання") мала розпочатися, як тільки понтифік помре.

Уранці 2 квітня представник Міністерства внутрішніх справ Рима Аквілі Серра перетнув браму Ватикану, адже хтось із найвищих ієрархів церкви попередив його телефонним дзвінком: "Готуйтеся. Понтифік помирає".

Близько 21 години керівника ватиканської розвідки покликали знову. Увійшовши до однієї з кімнат, що межувала з покоюми Папи в Апостольському палаці, він побачив полковника Пія Сегмюллера, командира швейцарської гвардії, полковника Ельмара Теодора Мадера, генерального інспектора ватиканської жандармерії Камілло Цібіна й помічника інспектора Домініко Джані. Саме вони мали потурбуватися про безпеку держави Ватикан і 115 членів Священної колегії кардиналів, які в понеділок, 18 квітня, мали скласти конклав для обрання нового Папи. Під час "міжцарства" (*interregnum*), до того, як буде обрано нового наступника Святого Престолу, вбрані в пурпур члени конклаву представлятимуть верховну владу держави Ватикан і Католицької церкви.

О 21:37 доктор Ренато Буццонелі повідомив про смерть Папи Іоанна Павла II: "Засвідчую, що його Святість Іоанн Павло II, народжений у Вадовиці 18 травня 1920 р., громадянин Ватикану, помер о 21:37 дня 2 квітня 2005 року у своїх апартаментів в Апостольському палаці Ватикану внаслідок гострої інфекції та неусувної серцевої недостатності".

В усіх залах Ватикану миттєво запанувала цілковита тиша. П'ятеро чоловіків, які очікували біля кімнати понтифіка, схилили ліве коліно й перехрестилися. Камілло Цібін, той самий, який затиснув своєю рукою рану, нанесену кулею 1 травня 1981 р. на площі Святого Петра, де на Іоанна Павла II вчинили замах, диригував короткою молитвою. Усі п'ятеро чудово розуміли, що відтепер ідеально налагоджений за довгі століття механізм прийде в рух, і самі вони, і їхні відділи стануть найближчими годинами його важливими елементами.

Сегмюллер і Мадер отримали наказ вивести агентів на позиції навколо площі Святого Петра перед нестримним потоком вірян, які прямували до Ватикану, стурбовані станом здоров'я понтифіка. Цібін і Джані мали забезпечити охорону найвищих осіб колегії кардиналів, які уособлювали тимчасову владу до обрання нового Папи. Керівник служби розвідки мусив супроводжувати кардинал-камергера Мартінеса Сомало та охороняти покої Папи, поки їх не опечатають.

Глава Священного Альянсу віддав накази своїм агентам, як тільки йому повідомили про смерть Іоанна Павла II. Слід було супроводжувати кардинала Мартінеса Сомало до дверей кабінету понтифіка, щоб зламати свинцеву печатку "кільце рибалки"¹ й печатку, яку Папа носив на пальці. Це робили для того, щоб ніхто не зміг поставити понтифікальний знак на документи, не затверджені перед смертю понтифіка.

Вийшовши з кабінету, Мартінес Сомало наказав опечатати двері папських покоїв. Вікарій Рима кардинал Руїні наклав п'ять сургучних печаток на червону стрічку. Два агенти служби контррозвідки та два солдати швейцарської гвардії постійно стоятимуть на варті, охороняючи печатки, поки їх не зламає новий Папа, обраний конклавом. Лише новий наступник святого Петра мав право увійти до приміщення, яке слугувало кабінетом Іоанну Павлу II понад 26 років.

Відтак Мартінес Сомало наказав Цібіну, Мадеру й керівникові служби розвідки готуватися до засідання так званого Кризового комітету, в який входили представники влади Італійської Республіки й міста Рима. Вони мали підтримувати зв'язок між Ватиканом і службами

¹ "Папське кільце", або "кільце рибалки" (лат. *anulus piscatoris*), використовують як печатку для посвідчення папських листів особистого характеру. Чому цей знак так називають? На кільці є зображення апостола Петра, який закидає рибальську сітку. Це своєрідне нагадування, адже Папа є спадкоємцем апостола Петра, який був рибалкою. Символіка кільця тісно перегукується зі словами Христа про те, що його учні стануть ловцями людських душ. "Кільце рибалки" — це 35 грамів білого золота, кам'яна печатка в обрамленні риб із зображенням святого апостола Петра, який опустил сітку у води моря Галілейського, і написом на латині "Benedictus", що означає "Благословенний".

безпеки Італії. 2 квітня о 21:55, рівно через вісімнадцять хвилин після оголошення про смерть понтифіка, архієпископ Леонардо Сандрі сповістив цю сумну звістку світові.

Близько 23:30 кардинал-камергер повідомив архієпископу — керівникові Священного Альянсу, що його очікує монсенйор Станіслав Джівіч, який понад 40 років був секретарем покійного Папи. Він зберігав заповіт Іоанна Павла II, який було заборонено оприлюднювати до визначеної дати. Глава шпигунів запропонував польському єпископові сховати документ у сейф, але секретар вважав за краще залишити його у себе, як наказав понтифік.

Рим переживав години великого хвилювання, проте гамір натовпу, який зібрався на площі Святого Петра, не долинав до Апостольського палацу. Там було чути лише кроки патрулів швейцарської гвардії, перешіптування кардиналів і найвищих членів курії. Очевидно, що після стількох століть виконання церемоній серце Католицької церкви продовжувало працювати як годинник, відлічуючи хвилини до початку ритуалу *Sede Vacante* ("Порожній Престол"). Дні минали у стані, схожому на контрольовану паніку. Кардинал Едуардо Мартінес Сомало віддавав чіткі накази вікарієві Рима Камілло Руїні й кардиналові Йозефу Ратцінгеру, котрий мусив як декан Колегії кардиналів офіційно скликати конклав і піклуватися про його членів, коли вони прибудуть у Рим. Служби безпеки та розвідки отримували накази й від Сомало, й від Руїні, й від Ратцінгера.

Приблизно опівночі 7 квітня, за день до церемонії поховання Іоанна Павла II, терміновий дзвінок аргентинського архієпископа Леонардо Сандрі, який виконував обов'язки державного секретаря, сповістив главу розвідки про те, що отримано повідомлення з "борту номер один" — лайнера президента США. У тексті йшлося про те, що одразу після приземлення літака в Римі глави американської делегації відвідають базиліку Святого Петра, щоб помолитися біля тіла Папи. Приблизно через дві години президент Сполучених Штатів і два експрезиденти опустилися на коліна перед спочилим понтифіком.

Керівник *Sodalitium Pianum* за наказом архієпископа, який очолював секретні служби Ватикану, зв'язався з італійською владою і відповідальними особами американських спецслужб. Кортєж президента Джорджа Буша-молодшого, якого супроводжували дружина, батько — експрезидент США Джордж Буш-старший, експрезидент Білл Клінтон і державний секретар Кондоліза Райс, під'їхав до брами Ватикану приблизно о пів на другу ночі. Довкола базиліки керівники спецслужб вжили максимальних заходів безпеки, але агентів

попросили не входити зі зброєю у священні стіни. На кілька хвилин безпека трьох північноамериканських лідерів залежала від швейцарської гвардії, корпусів безпеки й контррозвідки Ватикану.

Водночас у кабінеті кардинал-камергера відбувалася екстрена нарада. Ймовірно, йшлося про те, наскільки доцільно після заупокійної меси, що мала розпочатися за кілька годин і в якій мали брати участь майже 200 царствених осіб, глав держав, урядів та інших церков, доправити тіло понтифіка вертольотом у церкву Святого Іоанна де Летран — собор в Римі, аби й простий народ міг попрощатися з покійним Папою.

Ратцінгер висловився за перевезення тіла, але Руїні зауважив, що охороняти його поза стінами Ватикану буде набагато складніше. Цібін, якого підтримав глава Священного Альянсу, наголосив, що дуже важко підтримувати порядок в умовах, коли натовпи вірян прагнуть пройти в церкву Святого Іоанна де Летран. "Швейцарська гвардія може забезпечувати безпеку й підтримувати порядок усередині Ватикану, але поза ним — це справа італійської поліції", — наполягав Цібін.

Тоді кардинал Мартінес Сомало вирішив покласти край суперечці й заявив, що прийняв рішення. Папу Іоанна Павла II поховать негайно після відспівування. У вікна, що виходили на площу Святого Петра, члени Римської курії й агенти її служби безпеки побачили довгу чергу вірян, що тягнулася на багато кілометрів аж за мости через Тибр. Люди просунулися лише на 200 метрів за три години. Ця ніч мала стати найдовшою для всіх.

8 квітня після молитви представники служб безпеки Ватикану й Італії зібралися на останню нараду. Подібно до генерала перед битвою кардинал-камергер Едуардо Мартінес Сомало, поряд з яким перебували глава церковного трибуналу Френсіс Джеймс Страдфорд, вікарій Рима Камілло Руїні та старший вікарій Ватикану Анджело Комастрі, розгорнули на столі плани міста та площі Святого Петра. Різноколірні прапорці позначали президентів, прем'єр-міністрів, монархів і релігійних лідерів. Вальтер Бельтроні, міський голова Рима, й Гнідо Бертолассо, урядовий уповноважений, відповідальний за дотримання цивільного порядку з італійського боку, слухали пояснення Мартінеса Сомало. Усі дії було чітко скоординовано та узгоджено.

Зранку агенти Священного Альянсу та ватиканської контррозвідки розосередилися в натовпі серед вірян, які намагалися знайти зручні місця до початку проповіді кардинала Йозефа Ратцінгера. Співробітники так званого Корпусу безпеки Святого Престолу патрулювали периметр площі, зв'язуючись по рації з центром координації заходів безпеки. Керували ними представники

влади Італії та Святого Престолу. На дахах навколишніх будівель на початок церемонії чекали сотні фотографів, телеоператорів і журналістів, які представляли понад 300 інформаційних агентств із 90 країн світу. Серед них були й перевдягнуті агенти Священного Альянсу та снайпери поліцейських і збройних сил Італії.

У перші вранішні години понад 600 тисяч осіб очікували за загородженнями, виставленими навколо колони Берніні. Один зі співробітників служби безпеки Ватикану помітив, що "ніколи раніше в історії така кількість представників сил безпеки всього світу не збиралася на такому малому клаптику землі". Очевидно, що він мав на увазі майже 200 осіб із супроводу глав урядів і держав, які сиділи перед тілом понтифіка. У керівників служб безпеки Ватикану не залишалось анінайменшого сумніву, що це був перший в історії похорон світового масштабу.

Ранок був похмурим, площею Святого Петра кружляв сильний вітер, здіймаючи пурпурне вбрання кардиналів. Усі пильно стежили за двома сотнями високопоставлених осіб, які прибули віддати останню шану покійному. Церемонія розпочалася без сторонніх осіб усередині базилики. Кардинал Мартінес Сомало, поблизу якого постійно перебували співробітник контррозвідки й три агенти жандармерії Святого Престолу, провів церемонію закриття труни. Потім магістр літургій архієпископ П'єтро Маріні прочитав rogito — короткий життєпис понтифіка — і поклав його в труну. Після цього секретар Джівіч покрив тіло білим покривалом. Ніхто не підозрював, що саме в цей час шеф ватиканської розвідки й генеральний інспектор ватиканської жандармерії отримали від італійського командування загрозове повідомлення про можливу небезпеку.

Літак без розпізнавальних знаків порушив повітряний простір Ватикану. Мабуть, служба контролю повітряного простору Італійської Республіки не змогла зв'язатися з пілотами й оголосила тривогу. Перед очима Цібіна та шефа Священного Альянсу проносилися страшні картини: подумки вони бачили, як літак падає з неба на десятки монархів, трьох наслідних принців, п'ятдесят сім глав держав, сімнадцять глав урядів і два десятки релігійних лідерів, а вони ніяк не можуть цьому зарадити, адже не в змозі швидко евакуювати людей. У цю мить всі вже зайняли свої місця, очікуючи на вихід похоронної процесії з тілом Іоанна Павла II і початок проповіді кардинала Ратцінгера.

За кілька секунд літак оточили чотири винищувачі ВПС Італії, змусивши його приземлитися на одному з військових аеродромів. Поліцейські й агенти розвідок Ватикану та Італії мали діяти швидко, аби переконатися, що на борту немає

вибухівки. На щастя, виявилось, що в пілотів просто виникли проблеми зі зв'язком. Літак прямував в аеропорт Чампіно, аби забрати македонську делегацію, присутню на прощальній церемонії. Командування повідомило про цей інцидент Цібіну та шефові Священного Альянсу.

Попри прикрий випадок ритуал відспівування відбувся за регламентом. Коли кардинал Ратцінгер, декан Колегії кардиналів, готувався розпочати проповідь, Цібін і архієпископ — керівник Священного Альянсу, отримали ще один сигнал тривоги. Цього разу сталося непорозуміння між італійськими та американськими агентами спецслужб. Мабуть, охоронці із супроводу президента Буша хотіли увійти зі зброєю в зону, яку контролювали секретні служби Італії. Очевидно, інцидент, що коштував життя італійському агенту Ніколі Каліпарі, якого застрелили в Іраку американські морські піхотинці, все ще вважали підставою для ворожнечі між американцями й італійцями. І не хто інший, як Цібін, наказав виставити охоронців Буша за межі зони відповідальності й контролю секретних служб Італії та Святого Престолу.

Гул голосів учасників церемонії й понад 350 тисяч вірян, які оточили площу Святого Петра, перейшов у ледь чутний шепіт, коли з'явилася труна, за якою прямували 140 кардиналів. Домовину опустили на червоний килим. Агенти Святого Престолу не зводили очей із передніх рядів вірян, які стояли найближче до місця зібрання можновладців з усього світу. Однак безліч плакатів із написами "Новий святий" та "Іоанн Павло Великий" заважали пильнувати за натовпом.

Під час наради, що відбулася напередодні поховання, Камілло Цібін, Ельмар Теодор Мадер і шеф Священного Альянсу пропонували, щоб італійська поліція не пропускала людей із плакатами. Аби не образити почуття вірян, їм пояснювали, що написи заважають і потребують надто багато місця. Вікарій Рима Камілло Руїні навіть порадив облаштувати спеціальне приміщення, де б віряни могли залишити плакати на час церемонії. Цю пропозицію підтримав і вікарій Ватикану, але кардинали Мартінес Сомало та Ратцінгер врешті-решт її відхилили, оскільки вважали, що це образить парафіян, які покірливо простояли багато годин у негоду, щоб віддати шану Папі. Щоб дійти компромісу, служба безпеки Святого Престолу вимушена була розмістити серед вірян кількох агентів контррозвідки.

Після закінчення проповіді, яку 13 разів переривали оплески, причастя й молитви за покійних, пролунали вигуки: "Святий! Святий!". У супроводі дзвонів хор Ватикану заспівав Magnificat, і вкотре агенти Священного Альянсу та жандармерії мусили сконцентруватися.

Труну мали перенести у склеп собору Святого Петра для поховання, де вартували агенти жандармерії та Sodalitium Pianum. Домовину з кипарисового дерева перев'язали червоними стрічками, наклали на них печатки Апостольської камери, Префектури понтифікального дому, Служби проведення літургій Папи й Капітолія Ватикану. Потім кипарисову труну помістили у свинцеву, на сорок міліметрів ширшу, а її — у третю труну з покритого лаком в'язу. На неї наклали хрест і знак покійного понтифіка. Проста кришка, на якій стояло ім'я Іоанна Павла II і дати його народження та смерті, накрила поховання. Нотаріус ватиканської базилики склав акт і зачитав його присутнім — невеликій групі людей на чолі з кардинал-камергером, що складалася з кількох обраних членів "понтифікальної сім'ї" Папи — секретарів, черниць-служниць та особистого лікаря.

Цим актом і вильотом з аеропорту Рима останнього глави уряду завершилася так звана операція "Замикання". Тепер агенти служб безпеки Ватикану змогли перепочити. Розвідка та контррозвідка Святого Престолу, Священного Альянсу й Sodalitium Pianum мали готуватися до конклаву, покликаною обрати наступника Іоанна Павла II. "Настав час Novendiales (дев'яти днів трауру), конклаву й нового Папи", — наголосив Мартінес Сомало шефам служб безпеки.

Обрання Папою кардинала Йозефа Ратцінгера

Після понад 26 років перебування на Святому Престолі пішов з життя всіма улюблений Папа. У багатьох газетах світу з'явилися статті про крововилив у мозок, що стався під час сну. Ця смерть стала настільки несподіваною, що виникли підозри стосовно її справжньої причини, про які говорили пошепки. Проте через 15 днів після смерті Папи, наслідуючи давню традицію, Ватикан скликав конклав.

Сто п'ятнадцять кардиналів з'їхалися в Рим з усіх кінців християнського світу, щоб обрати нового Папу. Усі наймогутніші священнослужителі планети, які зібралися під одним дахом, уся владна структура Римо-католицької церкви буквально виявилися на пороховій бочці.

Уранці 11 квітня після меси у пам'ять про покійного понтифіка п'ять осіб, які відповідали за безпеку у Ватикані, зустрілися в Апостольському палаці з кардинал-камергером Едуардо Мартінесом Сомало й кардиналом Йозефом Ратцінгером. Після вітань і короткої молитви полковник швейцарської гвардії Пій Сегмюллер, командир швейцарської гвардії, полковник Ельмар Теодор Мадер, старший інспектор ватиканської жандармерії Камілло Цібін, помічник інспектора Доменіко Джані та шеф розвідки Ватикану звітували про інциденти, що трапилися напередодні. Кардинал

Ратцінгер узяв слово, щоб подякувати їм та просити продовжувати роботу в такий важливий для Святого Престолу момент, як скликання конклаву. Ці п'ятеро найпершими дізналися про те, що відкриття ради кардиналів призначено на 18 квітня. Залишилося обмаль часу, лише тиждень, для проведення всіх необхідних заходів.

Під час конклаву охороняти 115 кардиналів-кандидатів, аби не допускати на них впливу ззовні, мали агенти Sodalitium Pianum. Вони також опікувалися безпекою притулку Святої Марти, де кардинали проживали до обрання нового понтифіка. Щодня агентам доводилося "прибирати" в кімнатах, аби не допустити прослуховування через приховані мікрофони, телевізори чи радіоприймачі. З початком конклаву на використання будь-яких засобів зв'язку наклали повну заборону, а кардинала, який її порушить, негайно виводили зі складу ради.

Агенти служби розвідки та Священного Альянсу щоранку, перед прибуттям кардиналів, мали старанно оглядати Сікстинську капелу, щоб виявити й усунути пристрої для прослуховування, а також пильнували біля входу, аби кандидати не пронесли жодних електронних приладів, зокрема й мобільних телефонів. Секретні служби Ватикану також повинні були забезпечувати безперебійну роботу системи електронного захисту навколо Сікстинської капели та в притулку Святої Марти, щоб у разі, якщо хтось із кардиналів примудриться пронести через усі кордони спецслужб мобільний телефон, він не міг працювати.

В останні години кардинал Мартінес Сомало розпорядився, аби люди зі Священного Альянсу потурбувалися про *fustigadores* — осіб, яким Колегія кардиналів доручає стежити за дотриманням норм конклаву. Це були 71-річний капucin, кардинал Раньєро Канталамесса, експерт у духовних вправах і офіційний проповідник Понтифікального дому, а також 86-річний чеський кардинал Томас Спідлік, один із найкращих знавців східної духовності.

Час було укладати парі на те, хто посяде Престол святого Петра. Керівникам розвідувальної служби було очевидно, що перевагу віддадуть континуїсту, тобто тому, хто перебував найближче до Іоанна Павла II і продовжуватиме його політику.

Архієпископ — глава Священного Альянсу знав, якщо 265-м спадкоємцем святого Петра оберуть кардинала Діоніджі Теттаманці, архієпископа міланського й захисника молодого антиглобалізму, чи бразильця Клаудіо Уммеса, архієпископа Сан-Паулу, товариша президента Лулі й захисника "безземельних" Гондураса, чи Оскара Андреса Родрігеса Марадьягу, архієпископа Те-гусігальпи, який, з чутку, заграє з "теологією

звільнення", слід чекати курсу на суттєве зниження ролі розвідувальної служби Ватикану.

Ще свіжими були спогади про те, що сталося, коли кардинал-консерватор Ронкаллі 28 жовтня 1958 р. був обраний Папою, прийняв ім'я Іоанна XXIII і перетворився на одного з найпрогресивніших понтифіків в історії Католицької церкви, через що був скликаний Другий Ватиканський собор. Секретні служби, розвідка та контррозвідка перебували у цілковитій бездіяльності до самої смерті Іоанна XXIII 3 червня 1963 р., тобто впродовж п'яти років.

Перед 18 квітня, днем відкриття конклаву, головними фаворитами перегонів стали кардинали Діоніджі Теттаманці та Йозеф Ратцінгер. Під час останніх зборів кандидатів перед відкриттям конклаву, що відбулися 16 квітня, Ратцінгер зажадав "цілковитого мовчання" й заборони на заяви для преси. Для дотримання цієї вимоги кардинал-камергер наказав Камілло Цібіну та шефові папської розвідки забезпечити постійний супровід усіх 115 кардиналів із 52 країн 5 континентів доти, поки вони не усамітняться в притулку Святої Марти, щоб підготуватися до ради.

Для кардиналів, які мали обрати 265-го главу Католицької церкви, настав момент істини. За кілька хвилин потому магістр церемоній Ватикану архієпископ П'єтро Маріні виголосив латинську формулу *Extra Omnes* ("Усі геть!"), кардинал-декан Йозеф Ратцінгер голосно зачитав текст присяги, що зобов'язувала кожного кандидата дотримуватися норм конституції *Universi Dominici Gregis* ("Вселенські стада Господні") та зберігати в цілковитій таємниці все, що стосувалося виборів нового Папи.

Урни зі срібла й бронзи для голосування, котрі охороняли два агенти *Sodalitium Pianum* і два солдати швейцарської гвардії, вже стояли наготові поблизу головного вітваря. Налаштовано було й дві печі — старовинну, в якій спалювали бюлетені голосування, й сучасну, з котрої за допомогою хімічних реагентів випускали "білий" або "чорний" дим. Розставлено лави, на яких сидітимуть кардинали, та покрито пурпуровою скатертиною стіл, за яким ті, хто підраховуватиме голоси, розгорнуть папірці з іменами, голосно зачитують їх, а потім, перш ніж спалити, зшиють разом товстою голкою. Газета *L'Osservatore Romano*, офіційний орган Святого Престолу, вже підготувала 60 перших шпальт — для всіх можливих сценаріїв. Конклав офіційно розпочав роботу 18 квітня 2005 р. о 17:30. А о 20:00 за ватиканським часом здійснюється перший "чорний дим". Жоден із кандидатів не набрав потрібної кількості голосів — 76 + 1.

19 квітня члени конклаву зібралися знову. Голосування на користь Ратцінгера очолила обрана

група кардиналів: іспанець Хуліан Ерранс, член ордену *Opus Dei* та префект тлумачення законодавчих текстів, і колумбійці Даріо Кастрільон Ойос й Альфонсо Лопес Трухільо. Усі належали до консервативного крила курії.

Незабаром до цієї групи приєдналися італійські кардинали Анджело Скола й Камілло Руїні, один з учнів Ратцінгера. Австрійський кардинал Крістоф Шенборн, близький товариш так званого Панцеркардинала, теж увійшов до групи, яка підтримувала кандидатуру Ратцінгера.

Перемога Ратцінгера ставала дедалі наочнішою. Очевидно, що блок, який очолював Анджело Скола, був опозиційним Теттаманці, й навпаки. Кардинал Карло Марія Мартіні, лідер реформістів, який просував кандидатуру Теттаманці, дав своїй групі сигнал відмовитися від підтримки єпископа Мілана. Позиції кандидатури Йозефа Ратцінгера та його прибічників щоразу зміцнювалися. Ватиканіст Ораціо Петросієлло зазначав у газеті *Messaggero*, що під час першого голосування Мартіні здобув 40 голосів проти 38, відданих Ратцінгеру.

О 17:50 за ватиканським часом над маленькою вузькою трубою з'явилося щось схоже на "білий дим", але дзвони найбільшого католицького храму ще мовчали. Площа Святого Петра хвилювалася в напруженому очікуванні, аж поки раптом не обізвалися великі дзвони собору. Кардинали нарешті обрали 265-го наступника Святого Престолу. А за кілька хвилин до цього, після четвертого голосування конклаву, німецький кардинал Алоїз Ратцінгер здобув потрібний для обрання кворум — 107 голосів зі 115.

Після оголошення результатів кардинал Анджело Содано запитав Ратцінгера: "Чи приймаєш ти канонічне обрання верховним понтифіком"? Німець відповів ствердно. Тоді йому поставили наступне питання: "Яким ім'ям ти бажаєш називатися?", на що Ратцінгер відповів: "Ім'ям Бенедикт XVI".

Новообраний Папа виголосив молитву перед вітварем Сікстинської капели, а відтак усамітнівся в особливому приміщенні, так званій Кімнаті сліз, де обранець залишається наодинці зі своїми почуттями. Там же Бенедикту XVI допомогли вбратися в одяг понтифіка, який відомий кравець Гаммареллі зшив на три різні фігури.

Кількома хвилинами раніше, віддаючи данину традиції, кардинал-протодіакон, чилієць Хорхе Артуро Медіна Естевес виконав свій обов'язок і зробив офіційну заяву: "*Annuntio vobis gaudium magnum; habemus Papam: Eminentissimum ac Reverendissimum Dominum, Dominum Josephum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Ratzinger qui sibi nomen imposuit Benedictum XVI*" ("Сповіщаю вам велику радість; ми обрали Папу: най-

вищого та найповажнішого пана, пана Йозефа, кардинала святої Римської церкви Ратцінгера, який узяв собі ім'я Бенедикт XVI").

У той момент новообраний понтифік з'явився на балконі, щоб звернутися з благословенням *Urbi et Orbi*. Поки мільйони очей споглядали цю сцену, служби безпеки отримали повідомлення про те, що нового Папу обрано й слід забезпечити йому належну охорону та супровід.

Уночі кардинал Едуардо Мартінес Сомало зустрівся з Камілло Цібіном, Ельмаром Теодором Мадером і архієпископом, який очолював Священний Альянс. "Будьте готові до того, що Святий Отець викличе вас до себе, — наголосив Сомало. — Тепер час молитися: нового понтифіка обрано". Жандармерія та швейцарська гвардія продовжували робити свою справу — патрулювати внутрішні приміщення Апостольського палацу, а агенти служби контррозвідки мали забезпечити, принаймні цієї ночі, охорону нового понтифіка. Папа Бенедикт XVI вечеряв зі 114 кардиналами, які разом із ним входили до складу конклаву, у приміщенні притулку Святої Марти, адже поки він ще не мав власних покоїв в Апостольському палаці.

Пізно вночі Цібіну повідомили, що Папа бажає наступного дня відвідати свій колишній кабінет в Конгрегації доктрини віри та завітати в покої у Ватикані, аби забрати особисті речі. Камілло Цібін зателефонував Домініко Джані й передав йому побажання понтифіка. Агенти ватиканської розвідки повинні були перед приходом Папи обстежити приміщення Конгрегації та його особисті апартаменти й пересвідчитися, що він перебуватиме в безпеці.

Уранці 20 квітня кардинали, які ще залишалися у притулку Святої Марти, побачили Бенедикта XVI, котрий входив у їдальню, аби, як зазвичай, поспіяти з колегами. Єдина різниця полягала в тому, що на Папі було біле вбрання і супроводжували його три агенти контррозвідки та жандармерії.

Темні кола під очима Бенедикта XVI свідчили про те, наскільки тяжкий вантаж поклав він на свої плечі день тому, коли прийняв своє обрання главою Католицької церкви. Кардинал Шенборн першим підійшов до нього та поцілував папський перстень, потім Папа звернувся до кардинала Содано й щось дуже тихо йому промовив.

Після сніданку Бенедикт XVI у супроводі кардиналів Едуардо Мартінеса Сомало й Анджело Содано попрямував до Апостольського палацу. На місці іспанський кардинал наказав наряду швейцарської гвардії й агентам *Sodalitium Pianum* відійти, аби наблизитися до дверей кабінету, в якому упродовж останніх 26 років працював Іоанн Павло II, і зламати печатку. У присутності Папи як свідка Мартінес Сомало розрізав червоні стрічки й зламав

п'ять сургучних печаток, що замикали масивні двері. Потім Бенедикт XVI розпорядився, щоб перш ніж він увійде до кабінету свого попередника, який помер 18 днів тому, там провели певні зміни.

Відтак понтифік затвердив кардинала Анджело Содано на посаді державного секретаря Ватикану. Содано на той час мав 77 років і обіймав ту саму посаду при Іоаннові Павлі II від 1990 р. Архієпископа Джованні Лайоло призначили відповідальним за зовнішні відносини, а Леонардо Сандрі став заступником державного секретаря. Ці три особи склали тріумвірат влади в Римській курії. Першим наказом, відданим Папою державному секретареві, був наказ затвердити на чинних посадах, аж до нових розпоряджень, керівників конгрегацій, комісії і служб безпеки.

Так званий "німецький гурт", що змінив попередній "польський гурт", замкнувся, коли до найближчого оточення Папи Бенедикта XVI увійшли його особистий секретар, священник Георг Геншвайн і сестра Інгрід Стампа. Згідно з даними, які Священний Альянс повідомив державному секретареві, "перший із цих двох — 49-річний священник, який займався теологією, мав світле волосся, високий зріст і спортивну статуру, крім того, був дуже акуратним і старанним у роботі. "Він в одну мить схоплював суть будь-яких найскладніших питань і миттєво надавав чітку відповідь", — стверджували ті, хто його знав. Інгрід Стампа, жінка 55 років, раніше замінила в адміністрації кардинала Ратцінгера сестру Марію, яка померла 1991 р. Вона виконувала обов'язки помічника, секретаря й навіть кухарки. Інгрід Стампа — людина дуже інтелігентна, високоосвічена. Вона викладала музику в Гамбурзі, згодом, уже в Італії, проводила теологічні дослідження, виконувала переклади для католицьких видавництв та іншу роботу, що потребувало неабияких знань. Як і Папа Бенедикт XVI, дуже любить твори Моцарта".

Сама Інгрід Стампа незадовго до початку конклаву зізналася, що кардинал Йозеф Ратцінгер сказав їй: "Залишилося небагато. Наступного тижня ми всі зможемо відпочити й вирушити на прогулянку". А за кілька днів Ратцінгер посів Святий Престол, який залишався порожнім від дня смерті Іоанна Павла II.

Архієпископові, який очолював Священний Альянс, було очевидно, що "німецький" понтифікат Бенедикта XVI не надто відрізнятиметься від "польських" часів Іоанна Павла II. Попереду великі справи, але вони стануть і часом великих випробувань для розвідувальної служби Ватикану, адже замість комуністів, колишніх опонентів Іоанна Павла II, з'явилися нові вороги: різноманітні евангелістські секти, що набували дедалі більшого впливу в Латинській Америці,

внаслідок чого Католицька церква зазнавала великої шкоди; "китайський велетень", де католиків, як і раніше, піддавали переслідуванням із боку влади; теологи, які намагалися відійти від директив Ватикану. Багато ворогів, а отже й багато операцій належало здійснити агентам Священного Альянсу...

"Мені здається, що його [Іоанна Павла II] сильна рука стискає мою. Мені здається, я бачу

його очі, що сміються, і чую, як він говорить мені: "Не бійся", — зізнавався Бенедикт XVI. Можливо, такою філософією і мали керуватися агенти служб розвідки та контррозвідки Ватикану, Священного Альянсу й Sodalitium Pianum у роки Бенедикта XVI. *Alea jacta est!* ("Жереб кинуто!").

(Далі буде)

Список використаної літератури

1. Ачлей А. Битва глобальных проектов. В 3 ч. Часть 1. Евреи, католики, шииты, "васпы" / Александр Ачлей. — Москва : Волант, 2011. — 240 с.
2. Браун Д. Ангелы и демоны / Д. Браун ; перевод с английского Г. Б. Косов. — Москва : АСТ : Люкс, 2005. — 606 с.
3. Гризингер Т. Иезуиты. Полная история их явных и тайных деяний от основания ордена до настоящего времени / Теодор Гризингер. — Минск : УП "Минская фабрика цветной печати", 2004. — С. 58.
4. Фраттини Э. Священный Альянс. Палачи и шпионы Ватикана / Эрик Фраттини. — Москва : Эксмо, 2007. — 576 с.

Mykola Senchenko,

Director of the Book Chamber of Ukraine, Professor

Civilization project "Papal Empire of Rome": popes and cardinals of the Vatican

The article provides a brief description of the popes and cardinals of the Vatican, who at the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries, occupied the Holy See and carried out policies aimed at the realization of the "Papal Empire of Rome" civilizational project, which was discussed in the author's previous research. Special attention is paid to the German Cardinal Joseph Alois Ratzinger, the Pope who took the name Benedict XVI.

Keywords: *Vatican; conclave; pontificate elections; Bank of the Vatican; Catholics; uniates; Sistine Chapel; order of Jesuits; civilization projects; world domination; policy; assassination attempt on the Pope*

References

1. Achlej A. (2011). *Bitva globalnyh proektov. V 3 ch. Chast 1. Evrei, katoliki, shiity, "vaspy"*. Moskva: Volant.
2. Braun D. (2005). *Angely i demony*. Moskva: AST: Lyuks.
3. Grizinger T. (2004). *Iezuity. Polnaya istoriya ih yavnyh i tajnyh deyanij ot osnovaniya ordena do nastoyashego vremeni*. Minsk: UP "Minskaya fabrika cvetnoj pečati".
4. Frattini E. (2007). *Svyashennyj Alyans. Palachi i shpiony Vatikana*. Moskva: Eksmo.

Надійшла до редакції 21 вересня 2022 року

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 378.015.014.6:[002+02]](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.10(315).32-43

Наталія Кушнарєнко,

*доктор педагогічних наук, професор кафедри
цифрових комунікацій та інформаційних досліджень ХДАК,
e-mail: natalia_kushnarenko@gmail.com*

Алла Соляник,

*доктор педагогічних наук, професор кафедри
цифрових комунікацій та інформаційних досліджень,
декан факультету соціальних комунікацій
і музейно-туристичної діяльності ХДАК,
e-mail: allasolyanik164@gmail.com*

Студентоцентрований підхід у підготовці фахівців документознавчого профілю

На основі всебічного аналізу сучасної педагогічної думки та власного багаторічного досвіду наукової й викладацької діяльності авторки розглянули особливості застосування студентоцентрованого підходу в підготовці нової генерації фахівців документознавчого профілю. Наголошено на соціальній та академічній значущості переходу до вищої освіти, зосередженій на інтересах студентів. Акцентовано на потребі